מסרק ארץ-ישראלי Scandix palaestina – צמח חודש אדר תשע"ח

שיר ורד

מסרק ארץ-ישראלי *Scandix palaestina* הוא צמח חד-שנתי ממשפחת הסוככיים הגדל באדמות כבדות. לאחר הנביטה מתפתח גבעול שגובהו 5 עד 30 ס"מ, זקוף או אלכסוני המסתעף בחלקו העליון. לאורך הגבעול יוצאים מספר מצומצם של עלים מנוצים פעמיים עד שלוש לאונות סרגליות שאורכן עד 1 ס"מ. הפרחים ערוכים בסוככים בחלקו העליון של הגבעול. בכל סוכך 2 עד 12 סוככונים, ובבסיסו חפה הדומה לעלי הגבעול אך קטן מהם ומנוצה פעמיים בלבד. בזמן הפריחה אורך עוקצי הסוככונים כמעט זהה, אך בשלב הפרי מתארכים העוקצים של חלק מהסוככונים יותר מאשר האחרים. בכל סוככון מספר פרחים העטופים בחפיות קצרות. בפרח 5 עלי כותרת לבנים. עלי הכותרת החיצוניים של הפרחים החיצוניים בסוככון ארוכים מיתר עלי הכותרת בצמח, אך תופעה זו פחות בולטת מאשר במיני מסרק אחרים הנפוצים בארץ – **מסרק שולמית** ו**מסרק מזרחי**.

מסרק ארץ-ישראלי. צילם: שיר ורד ©
מימין- צמח בשלב סוף פריחה ופרי ירוק. בסוכך הפורח עוקצי הסוככונים קצרים וכמעט שווים באורכם, בפרי העוקצים מתארכים ואורכם שונה בסוככונים שונים.
משמאל -צמח פורח. עלה הכותרת החיצוני בפרחים הצדדיים בכל סוככון ארוך במקצת מיתר עלי הכותרת.
להגדלה - לחצו על התמונות

בדרך כלל מספר הפירות בסוככון קטן, בין 5 ל 7. הפרי המרכזי שונה מיתר הפירות בסוככון. הוא זקוף, חסר עוקץ, עבה מאוד בבסיסו – שם גדלים הזרעים ומצטרר לקראת המקור חסר הזרעים. הפרי המרכזי איננו מתפרק בעודו על הצמח. יתר הפירות הם כמעט אופקיים, בעלי עוקץ קצר (כחצי ס"מ). בסיס הפרי של הפירות האופקיים צר יותר מאשר בפרי האמצעי אך גם הם מצטררים לקראת המקור חסר הזרעים. בהבשלה מתפשקות קשוות הפירות החיצוניים מראשן, אך נשארות מחוברות בבסיסן. יתכן שקשוות יבשות אלו מסייעות אחר כך לפרי המרכזי הבשל לעוף ברוח למרחקים ארוכים. לאורך הפירות ישנם מספר עורקים בולטים. הפירות ישרים לחלוטין, בניגוד למין **מסרק דרומי** שגם לו פרי מרכזי עבה יותר מיתר הפירות, אך בו הפירות מתעקלים. קשוות הפירות הבשלים שנפתחו מעוקלות כלפי חוץ.

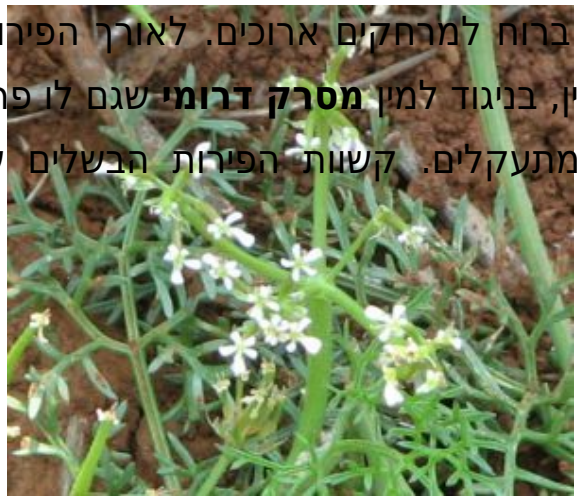

מסרק ארץ-ישראלי. צילם: שיר ורד ©
מימין - פרי ירוק, בכל סוככון פרי מרכזי אחד ו-5 עד 6 פירות צדדיים. כל הפירות ישרים, הפרי המרכזי מעובה בבסיסו יושב וזקוף, הפירות הצדדיים כמעט אופקיים, בעלי עוקץ קצר ופחות עבים. כל הפירות מעורקים.
משמאל - פירות בסוף הפצה. בפירות הצדדיים הקשוות נפתחו והתעקלו והזרעים הופצו, הפירות המרכזיים נותרו שלמים.
להגדלה - לחצו על הפירות

הפריחה בחודשים מרץ עד אפריל והבשלת הפרי מהירה ומסתיימת כבר באמצע חודש מאי.

מסרק ארץ-ישראלי הינו מין אנדמי לישראל וירדן הגדל בקרקעות עמוקות או סחופות ולעתים ניתן למצוא אותו בשדות ומטעים המעובדים בעיבוד מסורתי. בעבר נמצא במספר אתרים רב אך עקב העיבוד החקלאי האינטנסיבי הוא נעלם במרבית האתרים בהם נמצא בעבר. במטעים בהם לא מתבצע טיפול להשמדת צמחית הבר הוא עשוי לפתח אוכלוסיות צפופות של אלפי פרטים. עקב הצטמצמות מספר האתרים והגלילות שלו והיותו אנדמי לישראל וירדן המין מצוי בסכנת הכחדה ונכלל בספר האדום.

מסרק ארץ-ישראלי. צילם: שיר ורד ©
מימין – אוכלוסיה צפופה במטע שלא טופל כנגד צמחי בר
משמאל – פרט "רעב", גובהו כ-5 ס"מ, שני סוככונים בלבד , שני פירות מרכזיים ופרי צדדי אחד.
להגדלה – לחצו על התמונות

שמו המדעי והעברי של הסוג ניתן לו על שם הפירות הזקופים והארוכים בחלק מהמינים המזכירים את שיני המסרק. שם המין המדעי והעברי ניתן לו עקב תפוצתו המוגבלת רק לארץ–ישראל (כולל ירדן).

בסוג מסרק כ-25 מינים בעולם וכ-5 מינים בארץ. מיני הסוג גדלים בכל היבשות, אך עיקר תפוצתם באגן הים התיכון ומערב אירופה.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: ורד ש 2018 מסרק ארץ-ישראלי Scandix palaestina – צמח חודש אדר תשע"ח, צמח החודש העברי, כתב-עת "כלנית" מספר 5.

מסרק ארץ-ישראלי Scandix palaestina – צמח חודש אדר תשע"ח